

MONOGRAFIE:

CRESWELL J. W., PLANO CLARK V. L. (2007) *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Thousand Oaks: SAGE Publication, Inc. ISBN: 9781412927925.

Recenzent:

Bc. Jana Menšíková, INESAN, s.r.o., Heřmanova 22, 170 00 Praha 7

Úvod

Smíšené metody výzkumu jsou tématem, které se v poslední době těší zvýšené pozornosti v mnoha společenskovědních disciplínách, oblast evaluací nevyjímaje. Tato kniha je navíc považována za zásadní pramen studia smíšených metod výzkumu a svým zaměřením je vhodná i pro evaluátory.

Kniha primárně pojednává o výzkumných metodách, které jsou v rámci evaluací běžně používány. V rámci evaluací výzkumné metody pomáhají získávat reliabilní a validní data a informací od zainteresovaných stran, kombinace různých metodologických přístupů a metod pak přispívá k přesnějšímu pochopení a interpretování odpovědí zkoumaných zástupců jednotlivých zainteresovaných stran.

Autory této publikace jsou John W. Creswell (profesor pedagogické psychologie na University of Nebraska-Lincoln) a Vicki L. Plano-Cark (výzkumná asistentka na katedře pedagogické psychologie na University of Nebraska-Lincoln), kteří jsou známí svou odborností a průkopnickou prací v oblasti smíšených metod výzkumu, a jak sami v knize uvádí, doufají, že „lepší pochopení smíšených metod výzkumu povede ke zkvalitnění výzkumu v sociální, zdravotní a společenskovědní oblasti“.

Struktura knihy a kapitoly

Hlavní část publikace je rozdělena do celkem deseti kapitol, ve kterých autoři provádějí čtenáře celým výzkumným procesem: od for-

mulace otázek, návrhu sběru dat až po interpretaci výsledků. Kromě toho, jsou součástí textu přílohy zobrazující čtyři případové studie využívající smíšené metody výzkumu a odkazy na další zajímavé a relevantní zdroje. Čtenář se tedy podrobně seznamuje s pojmem smíšené metody výzkumného záměru a celým smíšeným designem; získává konkrétní výzkumné dovednosti (např. jak popsat smíšené metody výzkumu v závěrečné zprávě), včetně dalších detailů, jakými jsou mj. výběr vhodného názvu výzkumného šetření či popis šablony pro výzkumný záměr v rámci projektu. Každá z deseti kapitol je na konci zakončena stručným shrnutím, vysvětlením problematiky a souborem otázek a úkolů vztahujících se k danému tématu.

První kapitola se nese v duchu definice pojmů, které autoři v rámci smíšených metod výzkumu používají, dále je čtenáři přiblížen význam smíšených výzkumných metod a též je tato část věnována historickému vývoji smíšených výzkumných metod. Kapitola zároveň otevírá příslib zjištěním, proč „kombinované použití kvantitativních a kvalitativních přístupů pomáhá porozumět výzkumným problémům lépe, než využití obou přístupů samostatně“ a vyzdvihuje silnou stránku smíšených metod výzkumu, která „kompenzuje slabé stránky odděleně aplikovaných kvalitativních a kvantitativních výzkumných metod“.

V druhé kapitole se čtenář seznámí s nejdůležitějšími paradigmaty z hlediska smíšených metod výzkumu, a to s post-positivismem, konstruktivismem, participativním přístupem a pragmatismem. V rámci kapitoly se řeší základní otázka, čím jsou tato paradigmatata podložena, resp. na jakém základě by měla být výzkumníky akceptována v rámci smíšených metod výzkumu. To, že jde o zásadní otázku mezi výzkumníky, dokládají tři postoje ke zmíněným paradigmátům, které jsou zde popsány a porovnány. Autoři dále zkoumají základní elementy kvantitativních a kvalitativních metod, které slouží jako základ pro sběr a analýzu dat v rámci výzkumného procesu. Kapitulu uzavírá diskuse různých typů výzkumných problémů, které se v rámci smíšených metod výzkumu často vyskytují.

V úvodu třetí kapitoly se autoři krátce věnují tipům pro vyhledávání a identifikaci smíšených metod výzkumu, a dále upozorňují na dva klíčové systémové nástroje: (1) notační systém, který za pomoci určitých značek (typicky „+“ a „➔“) označuje použití vybraných metod v rámci desig-

nu výzkumu a (2) vizuální diagramy, které za použití grafických prvků (ovály, obdélníky) ilustrují celý výzkumný proces. Zbytek této kapitoly stručně popisuje použití výše uvedených systémů pro vyhledávání na čtyřech případových studiích (které jsou podrobně popsány na konci knihy) využívajících smíšené metody v různých oborech. Zároveň čtenáře vybízí k provedení praktického úkolu prostřednictvím připraveného checklistu.

Čtvrtá kapitola je věnována čtyřem hlavním typům návrhu smíšených metod a představuje tak nedůležitější a nejprínosnější část této publikace. Jedná se o (1) metodu triangulace, kdy výzkumník získává a analyzuje data odděleně a v rámci interpretace je porovnává a vyhodnocuje dosažené výsledky, (2) metodu vnoření, kdy jeden soubor dat hraje podpůrnou roli ve studii založené primárně na jiném typu dat, (3) explanační metodu a (4) metodu exploratorní. Autoři pro každou metodu specifikují její využití, definují klíčové postupy, uvádějí relevantní varianty (např. v případě triangulační metody jsou uvedeny její čtyři možné varianty) a jejich silné a slabé stránky.

Pátá kapitola se zaměřuje na konkrétní popis a přípravu výzkumného projektu, který využívá smíšené metody výzkumu. Tento popis je v některých částech velmi detailní, neboť se zaměřuje i na správný výběr názvu výzkumného projektu. Dále je popsána problematika definice účelu projektu a stanovení konkrétního výzkumného problému, včetně ukázky, jak mohou být smíšené metody zakomponovány do přípravy výzkumného záměru. V neposlední řadě kapitola pojednává o stanovení výzkumných otázek a hypotéz a o odlišném způsobu přípravy otázek proti postupům používaných v klasickém kvantitativním a kvalitativním výzkumu.

V šesté kapitole se autoři zaměřují na sběr dat v rámci smíšených metod výzkumu. Nejprve je odděleně představen proces sběru dat jak pro kvantitativní, tak také kvalitativní výzkum (fáze sběru dat, výběr vhodného typu dat, způsob záznamu dat i jejich administrace). Následně se autoři zaměřují na specifika sběru dat za použití smíšených metod a představují čtyři základní pravidla sběru dat pro smíšené metody designu: (1) sběr dat se liší dle vybraného typu smíšeného designu, (2) zohledňuje konkrétní způsob sběru dat (data sbíraná nezávisle na sobě a data sbíraná společně), (3) nutnost dodržení zvoleného postupu a (4) získání souhlasu responden-

tů se sběrem dat. Kapitulu zakončuje schéma popisující proces přípravy výzkumu za využití smíšeného designu.

Následující, sedmá kapitola, je věnována analýze dat v podmínkách smíšeného designu výzkumu. Jsou zde předloženy a podrobně popsány jak postupy pro kvantitativní a kvalitativní analýzu dat, tak také obecné pokyny pro analýzu dat v rámci smíšených metod.

Osmá kapitola poskytuje základní pokyny pro design a strukturaci výzkumného projektu za použití smíšených metod. Autoři zde kladou důraz zejména na systematickост a dodržování osvědčené struktury při psaní vybraných typů dokumentů. Použití smíšených metod je ukázáno na třech různých konceptech, a to na diplomové nebo disertační práci, na projektové žádosti o financování výzkumu a na návrhu článku o výsledcích výzkumu založeného na smíšených metodách. Zároveň jsou představeny normy a pokyny pro evaluaci výzkumných projektů založených na smíšeném designu.

Devátá kapitola je věnována otázkám, které vysvětlují podstatu smíšených metod výzkumu. Tyto otázky jsou seskupeny do jednotlivých tematických okruhů týkajících se popisu toho, co vlastně jsou smíšené metody výzkumu, zda jsou tyto metody akceptovány ostatními výzkumníky a zdali jsou tyto metody vůbec proveditelné.

Závěrečná, desátá kapitola, se věnuje budoucímu směřování smíšených metod výzkumu. Jsou zde identifikovány čtyři oblasti, které dle autorů vyžadují další zkoumání. Jedná se o (1) návrh smíšených metod a souvisejících procesních otázek, o (2) smíšené metody výzkumu ve vztahu k vybraným celospolečenským tématům, o (3) aplikovatelnost smíšených metod výzkumu a o (4) důsledky a hodnotu, kterou použití smíšených metod přináší. Autoři v tomto směru vypracovali seznam jednotlivých témat k úvaze a konkrétních otázek k dalšímu bádání do přehledné tabulkové formy. Kapitola jasně zdůrazňuje potřebu a nutnost dalšího rozvoje smíšeného designu a větší „mixování“ kvantitativních a kvalitativních přístupů v rámci realizace jednotlivých šetření.

Přínosy a nedostatky publikace

Významným přínosem této publikace je aplikovatelnost popsaných metod na řadu různých oborů a široká nabídka praktických rad a návodů, jak navrhnout a realizovat šetření s pomocí smíšených metod. Postupy prezentované v knize jsou navíc podpořeny četnými odkazy na další doporučené zdroje a publikace, které dávají čtenáři možnost hlubšího poznání předloženého tématu. Silnou stránkou publikace jsou také „Aktivity“ uváděné na konci každé kapitoly; jejichž cílem je usnadnit čtenáři pochopení obsahu každé kapitoly formou zadaných úkolů či položených otázek. V neposlední řadě je třeba vyzdvihnout čtyři praktické příklady uvedené v příloze této publikace, neboť se jedná o skutečné případové studie dokumentující využití smíšených metod v praxi.

Při práci s publikací si čtenář uvědomí také několik nedostatků. Kniha v rozporu se svým posláním připomíná spíše učebnici pro začínající vysokoškolské studenty, než odborný text určený výzkumným pracovníkům a profesionálům. Dále je na škodu této jinak kvalitní knihy přílišné používání tabulek a schémat. Míra jejich uplatnění ztěžuje samotné čtení a původní záměr zpřehlednit či zdůraznit významné charakteristiky tak má přesně opačný efekt – text působí v některých částech chaotickým dojmem. Dalším omezením jsou nedostatečně popsaná řešení jednotlivých metodologických a analytických otázek, zejména pak rámce pro analýzu dat v rámci smíšených metod výzkumu. I když tento text odkazuje na faktory, které jsou v rámci smíšených metod považovány za významné, neposkytuje jejich dostatečný kontextový rozbor a analýzu dopadu na výzkumný design.

Závěr

Designing and Conducting Mixed Methods Research je užitečným doplňkem knihovny každého zájemce o smíšené metody výzkumu a jejich využití. Publikace je rovněž relevantní pro evaluátory, neboť podporuje „kreativitu“ při kombinování používaných postupů, metod a nástrojů, a může tak pomoci zvyšovat kredibilitu provedených evaluací. Použitím smíšeného designu lze totiž získat různorodá a mnohem komplexnější data, lze dosáhnout lepšího porozumění zainteresovaných stran a rovněž lze zachytit indikátory, které by jinak nebyly měřitelné. Významným přínosem smíšeného designu pro evaluace a evaluační výzkum je aplikovatelnost představených postupů. Následování doporučení uváděných v publikaci

tak může přispět k tomu, že smíšený design vytvoří přirozené prostředí pro řešení problémů, které evaluační praxe přináší.

Literatura:

Vlčková, K. (2011). *Smíšený výzkum: Jedná se o nové a závažné téma?* In T. Janík, P. Knecht, & S. Šebestová (Eds.), *Smíšený design v pedagogickém výzkumu: Sborník příspěvků z 19. výroční konference České asociace pedagogického výzkumu* (s. 1–6). Brno: Masarykova univerzita.

Činčera, J. (2011). *Smíšený plán formativních evaluací.* In T. Janík, P. Knecht, & S. Šebestová (Eds.), *Smíšený design v pedagogickém výzkumu: Sborník příspěvků z 19. výroční konference České asociace pedagogického výzkumu* (s. 98–102). Brno: Masarykova univerzita.